

Helse- og omsorgsdepartementet

Postboks 8011 Dep

0030 Oslo

Deres ref

Vår ref

Dato

2022/3480-BJUB

06.04.2022

UiBs innspill til neste folkehelsemelding

Universitetet i Bergen (UiB) takker for anledningen til å gi innspill til folkehelsemeldingen som skal legges fram i 2023. UiB har hentet kommentarer til arbeidet fra relevante fakultet og institutt, og bidro i departementets innspillsmøte i Bergen 11. mars. Fagmiljø på UiB har over lang tid vært sterkt involvert i forskning, utdanning og formidling på folkehelse, og vi ser på meldingen som et viktig verktøy for å løfte utviklingstrekk og legge premisser for prioriteringer i folkehelsearbeidet.

Hovedutfordringer i folkehelse, forskning og utdanning

En rekke sentrale folkehelseutfordringer gjelder ikke bare nasjonalt, men deles globalt eller i store grupper land. Av de viktigste utfordringene er sosial ulikhet, klimakrise, antibiotikaresistens, migrasjon, krig og ensomhet. Psykiske lidelser, inkludert rus og psykosomatiske lidelser, er økende i mange land. Pandemien har økt fokus på noen av disse utfordringene, mens andre går mer under radaren enn tidligere. Store samfunnsutfordringer endrer seg lite over periodene mellom folkehelsemeldingene, men det foregår betydelig forskning og politikktutvikling som det er viktig at folkehelsemeldingen reflekterer.

På globalt nivå må vi arbeide for **prinsippet om universell tilgang til helsetjenester**. Nasjonalt er **tverrsektorielle kommunale tjenester og primærhelsetjenesten nødvendige redskaper** for bedret folkehelse. Disse tjenestene må styrkes, og det haster. Forskning og utdanning hører tett sammen med utvikling av alle typer tjenester i et moderne samfunn. Denne forståelsen mangler i deler av samfunnet og folkehelsemeldingen bør adressere dette.

Samtidig er **bærekraften i den offentlige helsetjenesten truet** av økende etterspørsel etter helseytelser. Flere helprivate aktører kan øke en eventuell tendens til unødvendig bruk av helsetjenester. I lys av dette bør en nasjonal folkehelsestrategi styrke befolkningens

Telefon 55 58 00 00
postmottak@uib.no
Internett www.uib.no
Org no. 874 789 542

Universitetsledelsen
Telefon 55 58 20 01/02

Postadresse
University of
Bergen, Postbox
7800
NO-5020 BERGEN

Besøksadresse
Muséplass 1
Bergen

Saksbehandler
Bjug Olav Bøyum
55584979

helsekompetanse. Den bør også styrke beslutningstakeres evne til å bruke forskningsbasert kunnskap i utvikling av tjenestene.

Pandemien har synliggjort behovet for **oppbygging av samfunnsmedisin som praktisk og akademisk fag** etter mange år med nedbygging. Her trengs det solid satsing på både utdanning og forskning innen feltet. Folkehelsemeldingen bør vise til tverrfaglig forståelse som en nødvendighet i disse spesialitetene. Dette vil gi bedre utdannelse, bedre rekruttering og til sist bedre beredskap i kommuner og bedrifter for å bevare og utvikle god folkehelse

Eldrehelse: Det er behov for å utvikle tilpassede botilbud med inkluderte smarte løsninger tilrettelagt for morgendagens eldre og å stimulere til innovasjon og næringsutvikling på dette feltet. Vi trenger en dedikert satsing på tilpasset undervisning til personer med demens, pårørende og hjemmetjenestene om digitalisering og videreutvikling, testing og implementering av teknologi-pakker/nye løsninger for å redusere pårørendebelastning over tid og for å møte fremtidige kunnskapsbehov. Det er også behov for å se på nye måter å bruke farmasøytter i helsetjenestene – både i kommunen og i sykehus - for å bidra til å sikre rasjonell og trygg legemiddelbruk.

Den nye folkehelsemeldingen må fremheve **forskning og utdanning som kunnskapsbase** for bedre folkehelse både nasjonalt og globalt. Da må UH-sektoren styrkes. Førrige regjering foretok **store kutt i sektoren**, og dessverre er disse videreført av nåværende regjering. Dette er uheldig, særlig i lys av at forskning og utdanning har vært vesentlig for å få oss ut av pandemien. UiB vil sterkt oppfordre til å stoppe kuttene til forskning og utdanning, og se gevinstene i å investere i kompetanse og kunnskapsutvikling.

Nasjonale program for folkehelse har klare forventninger om mer anvendt forskning, og tydeliggjør behovet for mer kunnskap om effekter av folkehelseiltak. **Det trengs derfor en bedre samordning av finansieringskilder for tiltaksutvikling og effektevaluering.** En slik samordningen er en viktig forutsetning for å styrke forskningen på folkehelse og utvikle kunnskapsbaserte tiltak lokalt.

Tilgang på kompetent helsepersonell er en nøkkelfaktor for folkehelse. Å sikre tilstrekkelig helsepersonell i primærhelsetjenesten over hele landet er en stor utfordring med betydelige konsekvenser ved manglende måloppnåelse. Utdanning av helsepersonell er en sentral oppgave for universitets- og høgskolesektoren, og de lange profesjonsstudiene er avhengige av å forankres i sterke forskningsmiljø med godt utbygde infrastrukturer for ferdighetstrening, praksis og forskning.

Sammenhengene som skaper god helse er komplekse og foregår i stor grad utenfor helsesektoren, noe som krever derfor høy kompetanse, både lokalt, regionalt og sentralt innenfor folkehelsefeltet. **Her har forskning og utdanning av studenter med spesifikk kompetanse på feltet en viktig rolle for å styrke den forebyggende folkehelsepolitikken.**

Økningen i psykiske helseproblemer er et stort folkehelseproblem og av stor bekymring for samfunnet, ikke minst etter to år med pandemi. Skole og utdanning påvirker elevenes helse og livskvalitet, og det vi erfarer som barn og unge har konsekvenser for resten av våre liv. Oppvekst og utdanning er derfor sentrale tema i folkehelse spørsmål. Materielle, psykososiale og atferdsmessige faktorer i barndommen bestemmer helse, levekår og samfunnsdeltakelse på senere stadier i livet. Offentlige utgifter knyttet til å dempe effektene av ugunstig utvikling og legge til rette for positiv utvikling i tidlig alder vil være mye mer effektive enn å forsøke å håndtere konsekvensene av sosial ulikhet og helseproblemer senere i en persons liv. **Derfor vil investering i tiltak rettet mot barn og unge være et av de viktigste folkehelseiltakene for fremtiden. Folkehelsemeldingen bør vektlegge å**

styrke helsefremmende tiltak for barn og unge som også virker sosialt utjevnende gjennom f.eks. idrett- og kulturaktivitet, bemanningen i barnehager og skoler, utrydde barnefattigdom og styrke barnefamiliens kår.

For å møte behovet for økt kompetanse, mer kunnskapsbaserte praksiser og gode helsefremmende tiltak, bør **det etableres et eget forskningsprogram knyttet til folkehelse med tematisk fokus på helsefremming for barn og unge**. Barn og unge hverdagsliv leves i stor grad gjennom digitale plattformer, og forskning knyttet til sosiale prosesser og betydningen sosiale medier og gaming har på unges helse og trivsel bør prioriteres, og tiltaksforskning på området stimuleres.

Norge har unike mengder **helsesdata, men altfor mange barrierer for effektiv bruk til forskning**. Forsinkelsen i utvikling av den nye helseanalyseplattformen er sterkt beklagelig. Her må departementene støtte opp om tiltakene som blir gjort i samarbeid med de største universitetene. Kostnad ved datatilgang var en betydelig barriere i systemet som opprinnelig var planlagt. De ansvarlige departementene bør sørge for finansiering som gjør helsedata koblet med data om sosial bakgrunn, tilgjengelig raskt og til en hensiktsmessig kostnad. I tillegg til verdien for langsiktig grunnforskning, vil dette bidra til å gjøre det mulig å respondere raskere for å bygge kunnskapsgrunnlag ved hendelser som globale pandemier.

Data som blir tilgjengelig for beredskap må være tilgjengelig for alle forskere fra de akademiske miljøene. Beredskapsregisteret som ble etablert under nåværende pandemi gir tilgang kun for FHI sine forskere. Det er viktig at FHI har slik tilgang, men begrensingen til FHI hindrer bredere perspektiv, mer omfattende forskning og alternative perspektiv.

Universitetene og høyskolene er avhengige av **forskningsfinansiering** for å kunne frambringe den nye kunnskapen som samfunnet har behov for, hvis utfordringene knyttet til folkehelse skal kunne løses. Departementet må styrke forskningsfinansieringen til folkehelse i tråd med samfunnets behov.

UiBs strategi for bidrag til kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning innen folkehelse

UiB har fagmiljøer som er relevant for forskning og utdanning i folkehelse på alle fakultet. Helse utgjør en sentral del av UiBs strategiske satsingsområde «globale utfordringer», som er organisert og koordinert under det medisinske fakultet. Migrasjon, helse og ulikhet har vært sentralt i mange av aktivitetene knyttet til området, og forskere fra mange fakultet har arbeidet sammen på mange prosjekt som bringer disipliner sammen på nye måter. Satsingsområdet knytter aktiviteten tett opp til FNs bærekraftsmål. I tillegg til forskning og utdanning innen problemstillinger med nasjonal relevans, har UiB også særlig tett internasjonalt samarbeid og sterke forskningsmiljøer på det globale sør og folkehelse, gjennom blant annet SFF innen mødre helse i utviklingsland og senter for internasjonal helse samt sterk deltakelse NORHED-finansierte prosjekt.

UiB har to institutt med særlig fokus på folkehelse: Institutt for global helse og samfunnsmedisin ved Det medisinske fakultet, og Institutt for helse, miljø og likeverd (HEMIL) ved Det psykologiske fakultet. På fakultetene finnes en rekke forskergrupper og sentre innen helsefremmende arbeid, blant annet senter for alders- og sykehjemsmedisin (SEFAS) og Senter for internasjonal helse (CIH).

Alrek helseklynge samler ledende forskningsmiljøer på folkehelse, helsefremmende arbeid og prioritering på ett Brett. Alrek helseklynge skal skape innovative helse- og omsorgsløsninger for hele mennesket, ved hjelp av fremragende forskning og utdanning,

fullverdige praksisarenaer og tverrfaglig samhandling. UiB er en viktig bidragsyter i klyngen, som ellers består av en rekke partnere fra UH-sektoren, kommunale og fylkeskommunale tjenester, Folkehelseinstituttet, forskningsinstitutt og næringsklynger.

Pandemisenteret ble etablert i 2020 for å møte de særlige utfordringene som ble reist i forbindelse med koronapandemien. Visjonen til senteret er å produsere samfunnsrelevant kunnskap for forebygging og håndtering av pandemier i et langsiktig perspektiv. Senteret har som formål å initiere og legge til rette for tverrfaglig og tverrfakultært forskings- og utdannings samarbeid om tema relatert til pandemier.

EITRI medical incubator ble etablert i 2021 for å overføre funn i medisinsk forskning til løsninger med stor samfunnsrelevans. Inkubatoren er et entreprenørisk økosystem for oppstartselskap, forskere, helsepersonell, industri, investorer og studenter.

UiB har utviklet konseptet «**Vestlandslegen**» som strategisk tiltak for å sikre tilstrekkelig og høyt kompetent personell til landsdelen og landet. Tiltaket innebærer å øke kapasitet for utdanning ved utvidet samarbeide med helseforetakene innen Helse Vest, og er avhengig av at eksisterende rammevilkår for medisinsk utdanning blir videreført og utviklet, med hensyn til studieplasser, finansiering og samarbeid med helseforetakene.

Anbefalinger:

Store utfordringer løses oftest best på tvers av sektorer, nivå i helsetjenesten og profesjoner.

Selv om dagens utfordringer synes klare, er det viktig at forskningen er bred, åpen og nyssgjerrighetsdrevet. Klimautfordringene, Covid19-pandemien og krigen i Ukraina viser at vårt samfunn kan rammes helt uforutsett, med store konsekvenser for helse. I den sammenhengen er det viktig å ha et globalt perspektiv på folkehelsen. Samfunnet trenger derfor den «kunnskapsbanken» som academia utgjør.

Det er mange utfordringer og det må derfor gjøres prioriteringer både med hensyn til forskning, tjenesteutvikling og tjenestetilbud. Det vil også være økt helsekompetanse generelt i befolkningen; behov for et økt fokus på eget ansvar for egen helse og evne til egenomsorg og mestring av helseplager.

Vi anbefaler at det må gis insentiver for:

- **Fortsatt grunnforskning av høy kvalitet**
- **Tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid, også innen forskning**
- **Bred forståelse av innovasjon med økt fokus på sosialt entreprenørskap**
- **Bedring av eksisterende helseregistre, og en tjenlig organisering og kopling av registre til bruk i forskning og for planlegging av fremtidens helsetilbud**
- **Folkehelse i Norge må også sees i et globalt perspektiv**

Kunnskapsutvikling for bedre folkehelse er sentralt for UiB. En rekke av problemstillingene som reises i departementets brev til høringsinstansene dekkes av forskningsområder ved UiBs fakulteter. Tid og format gjør det krevende å gi tilsvar på alle problemstillinger som blir reist, men UiB stiller seg positiv til videre samarbeid om utvikling av folkehelsemeldingen.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Robert Rastad
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.